

АНЪАНАВИЙ ХОНАНДАЛИКДА ИЖОДИЙ ИНДИВИДУАЛЛИК

Республика musiqa va san'at texnikumi

Суярова Зарифа

Тилланазарова Хурсаной

Аннотация: Ушбу мақолада анъанавий хонандалик санъатида ижодий индивидуалликнинг моҳияти, унинг шаклланиш омиллари ва ижрочилик маҳоратида тутган ўрни илмий-назарий ҳамда амалий жиҳатдан таҳлил қилинади. Анъанага содиқ қолган ҳолда шахсий услубни намоён этиш, устоз–шогирд анъанаси, овоз тембри, бадиий талқин ва сахна маданияти орқали ижодий индивидуалликни ривожлантириш масалалари ёритилади.

Калит сўзлар: анъанавий хонандалик, ижодий индивидуаллик, ижрочилик маҳорати, устоз–шогирд, бадиий талқин, мақом

Анъанавий хонандалик миллий musiqa маданиятимизнинг асосий таянчларидан бири бўлиб, асрлар давомида шаклланган ижро қоидалари, услублар ва бадиий мезонларга таянади. Бироқ анъанага қатъий риоя қилиш ижрочини қолипга солиб қўймаслиги лозим. Аксинча, ҳақиқий санъаткор анъанани чуқур ўзлаштирган ҳолда, ўз ижодий индивидуаллигини намоён эта олиши билан ажралиб туради.

Ижодий индивидуаллик хонанданинг овоз тембри, интонацияси, бадиий талқини ва сахнавий қиёфаси орқали намоён бўлади. Бу хусусият анъанавий хонандаликни жонли, таъсирчан ва давомий равишда ривожланувчи санъатга айлантиради.

Ижодий индивидуаллик — бу хонанданинг musiкий асарни талқин қилишдаги шахсий ёндашуви, овоз хусусиятлари ва бадиий дидининг яхлит ифодасидир. Анъанавий хонандаликда индивидуаллик куйидаги жиҳатларда намоён бўлади: овоз тембри ва диапазони; интонация ва оҳанг юритиш услуби; матн ва musiқани талқин қилишдаги ҳиссий ёндашув; сахнада ўзини тутиш ва ижро маданияти.

Индивидуаллик анъанани инкор этиш эмас, балки уни шахсий бадиий тафаккур билан бойитишдир.

Анъанавий хонандаликда устоз–шогирд анъанаси ижодий индивидуалликни шакллантиришда муҳим ўрин тутди. Устоз шогирдга анъанавий ижро қоидалари, мақом йўллари ва бадиий мезонларни ўргатади. Бироқ ҳақиқий устоз шогирднинг шахсий овоз имкониятлари ва иқтидорини ҳисобга олган ҳолда унинг индивидуал йўлини очиб беради.

Шогирд эса устоздан олган билим ва тажрибани ўз ижодий тафаккури билан уйғунлаштириб, мустақил ижрочилик услубини шакллантиради.

Анъанавий хонандаликда овоз табиийлиги ва ифодавийлиги устувор ҳисобланади. Ҳар бир хонанданинг овози бетакрор бўлиб, айнан шу бетакрорлик ижодий индивидуалликнинг асосий манбаидир. Овоз тембри, нафас билан ишлаш, динамика ва безаклар хонанданинг шахсий услубини белгилайди.

Бадий талқинда хонанда қўшиқ ёки мақом мазмунига чуқур кириб, уни ўз ички ҳис-туйғулари орқали ифода этади. Бу эса ижрони тингловчи учун таъсирчан қилади.

Анъанавий хонандаликда ижодий индивидуалликни ривожлантириш анъана ва эркинлик ўртасидаги мувозанатни сақлашни талаб қилади. Анъанавий ладлар, мақом қоидалари ва ижро услубларига амал қилинган ҳолда, хонанда ўз бадий қарашларини ифода этиши мумкин.

Бу мувозанат бузилса, ижро ё ҳаддан ортиқ қолиплашиб қолади, ёки анъанавий асосдан узилиб кетади. Шу боис ижодий индивидуаллик онгли ва масъулиятли равишда шакллантирилиши лозим.

Муסיқа таълимида анъанавий хонандаликни ўқитиш жараёнида ҳар бир ўқувчининг ижодий индивидуаллигини ҳисобга олиш муҳимдир. Педагог шогирднинг овоз имкониятлари, характер ва ижодий мойилликларини инобатга олган ҳолда иш олиб бориши лозим.

ХУЛОСА

Хулоса қилиб айтганда, анъанавий хонандаликда ижодий индивидуаллик санъатнинг жонлилиги ва давомий тараққиётини таъминлайдиган муҳим омил ҳисобланади. Анъанавий ижро қоидаларига содиқ қолган ҳолда шахсий услубни шакллантириш хонанданинг касбий етуклигини белгилайди. Шу боис анъанавий хонандаликни ўқитиш ва ривожлантиришда ижодий индивидуалликни қўллаб-қувватлаш муҳим вазифалардан бири бўлиб қолмоқда.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Кароматов Ф. Ўзбек муסיқа маданияти тарихи. – Тошкент: Фан, 2007.
2. Раджабов И. Мақом асослари. – Тошкент: Ўзбекистон, 2006.
3. Қодиров Т. Ўзбек миллий чолғу ижрочилиги анъаналари. – Тошкент: Санъат, 2014.
4. Абдуллаев А. Муסיқа ижрочилиги ва педагогика асослари. – Тошкент: Фан, 2012.
5. Ҳакимов А. Ўзбек халқ чолғулари ва уларнинг ижрочилик хусусиятлари. – Тошкент: Ўқитувчи, 2010.